	tasdiqlangan.
9.	**Fan/modul uchun mas'ul:** Ulashev Xubbim Askarovich - "Iqtisodiyot nazariyasi" kafedrasi dotsenti
10.	**Taqrizchilar:** **I Mamadaliyev B.T.** – Samarqand shahar hokimligi moliya bo'limi boshlig'i; **Shakarov A.B.** – SamISI "Iqtisodiyot nazariyasi" kafedrasi dotsenti

Mazkur Fan dasturi institut o'quv-uslubiy Kengashining 2024 yil ____ avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№_____)

Mazkur Fan dasturi "Iqtisodiyot nazariyasi" kafedrasining 2024 yil ____ avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"

_____

Samarqand Iqtisodiyot va servis instituti rektori M.E.Po'latov

2024 yil "____"_____

Ro'yxatga olindi:_____

2024 yil "____" _____

IQTISODIYOT NAZARIYASI FANIDAN O'QUV DASTUR

Bilim sohasi:	1000000	- Xizmatlar
Ta'lim sohasi:	1010000	- Xizmat ko'rsatish sohasi
Ta'lim yo'nalishlari:	61010100	- Turizm va mehmondo'stlik

Samarqand – 2024 yil

Fan/modul kodi IQN11210	O'quv yili 2024-2025	Semestr 1	Kreditlar 4
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4

1.	**Fanning nomi**	**Auditoriya mashg'ulotlari (soat)**	**Mustaqil ta'lim (soat)**	**Jami (soat)**
	Iqtisodiyot nazariyasi	48	72	120

2.

I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarga iqtisodiy bilimlarning nazariy asoslarini, iqtisodiyotning asosiy tushunchalari va kategoriyalarini, iqtisodiy qonunlar va tamoyillarini o'rgatish hamda ularni amalda tatbiq etish ko'nikmasini hosil etish.

Fanning vazifalari – talabalarni nazariy bilimlar, iqtisodiy mushohada qilish usullari bilan qurollantirish, iqtisodiy hodisa va jarayonlar mazmunini mantiqiy mushohada qilish uchun zarur bo'lgan uslubiy yondashuvlarni egallashga ko'maklashish, ular ongiga milliy istiqlol g'oyasini va milliy mafkuraning asosiy qoidalarini singdirish, iqtisodiyotni modernizatsiyalash, erkinlashtirish va islohotlarni chuqurlashtirish asosida hozirgi zamon rivojlangan bozor iqtisodiyotini vujudga keltirishning dolzarb muammolarini ochib berish, iqtisodiyot va iqtisodiy munosabatlar to'g'risida amaliy ko'nikmalarni hosil qilish.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II. I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu:"Iqtisodiyot nazariyasi" fanining predmeti va bilish usullari

Iqtisodiyot tushunchasi va uning qamrov jihatidan turlari. Iqtisodiy faoliyatning mazmuni. Takror ishlab chiqarish fazalari: ishlab chiqarish, taqsimot, ayirboshlash, iste'mol.Iqtisodiyotga oid bilimlarning shakllanishi va rivojlanishi.Iqtisodiyot nazariyasi fanining predmeti to'g'risida turlicha yondashuvlar. Iqtisodiyot nazariyasi fanining predmeti. Iqtisodiy hodisa va jarayonlar.Iqtisodiyot nazariyasi fanining vazifalari. Iqtisodiyot nazariyasining boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi.Iqtisodiy qonunlar va kategoriyalar. Iqtisodiy qonunlarning turkumlanishi.

2-mazvu:Ishlab chiqarish jarayoni va uning natijalari

Ishlab chiqarish omillari va ularning turkumlanishiga turlicha yondashuvlar. Ishlab chiqarish omillarining o'zaro bog'liqligi va bir-birining o'rnini bosishi.

Ishlab chiqarish jarayonining mazmuni va uning iqtisodiy asoslari. Ishlab chiqarishning tarkibiy tuzilishi.Ishlab chiqarishning umumiy va pirovard natijalari. Yalpi ijtimoiy mahsulot. Takroriy hisob. Oraliq mahsulot, pirovard mahsulot, qo'shilgan mahsulot, sof mahsulot. Zaruriy va qo'shimcha mahsulot.Ishlab chiqarish imkoniyatlari tushunchasi. To'la bandlik. Ishlab chiqarish imkoniyatlari chegarasi.Ishlab chiqarish samaradorligi. Vaqtni tejash qonuni. Mehnat unumdorligi va unga ta'sir qiluvchi omillar.

	•taqdimotlarni qilish; •individual loyilalar; •loyiha tahlili; •misol va masalalar; •jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
6.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazoratni muvaffaqiyatli topshirish.
7.	**Asosiy adabiyotlar** 1. Xodiyev B.Y., Shodmonov Sh.Sh. Iqtisodiyot nazariyasi.Darslik. – T.: Barkamol fayz media, 2017. 2. O'lmasov A., Vahobov A.V. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. – T.: «Iqtisod- moliya», 2014. – 480 bet. 3. Muxammedov M.M. va boshqalar Iqtisodiyot nazariyasi.Darslik. – T.: Fan va texnologiya, 2022. 4. Мухаммедов М.М, Камилова Н.А. Экономическая теория. Учебник для бакалавров.Fan va texnologiya nashriyoti, 2023.-624 5. Xajiyev B.D., Mamaraximov B.E., Mambetjanov Q.Q. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik (rus tilida). – T.: "Iqtisodiyot", 2019. – 548 bet. **Qo'shimcha adabiyotlar** 6. Экономическая теория: Учебник для бакалавров/Под общ. ред. А.А.Кочеткова.5-изд. Перераб. и доп.- М.: издательско-торговая корпорация "Дашков и К", 2014.-696 стр. 7. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – T.: O'zbekiston, 2023. – 120 b. 8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yildagi PF-60-son "2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmoni. www.lex.uz 9. O'zbeksiton Respublikasi Prezidentining 2023 yil 11 sentyabrdagi "O'zbekiston–2030" strategiyasini 2023 yilda sifatli va o'z vaqtida amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-300sonli Qarori. / Xalq so'zi, 2023 yil 12 sentyabr, №190 10. Бурганов Р.А., Экономическая теория.Учебник. – Москва.: "Инфра-М", 2016. – 562 стр. **Axborot manbalari** 11. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi xukumat portali. 12. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 13. www.ziyonet.uz – ta'lim portali 14. www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi davlat statistika qo'mitasi sayti 15. www.mineconomy.uz - O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi sayti 16. www.cbu.uz – O'zbekiston Respublikasi markaziy banki sayti
8.	**Samarqand iqtisodiyot va servis instituti tomonidan ishlab chiqilgan va**

	17.Jamg'arma va uning hajmiga ta'sir etuvchi omillar. 18.Iqtisodiy o'sishning mohiyati, asosiy tavsifnomasi va modeli. 19.Makroiqtisodiy muvozanatlikning mohiyati va unga erishish yo'llari. 20.Iqtisodiy rivojlanishning siklliligi va iqtisodiy sikl nazariyalari. 21.Yalpi ishchi kuchi va uni takror ishlab chiqarish. 22.Ishsizlikning kelib chiqish sabablari va namoyon bo'lish shakllari. 23.Soliqlar, ularning vazifalari va turlari. 24.Davlatning pul kredit siyosati maqsadi va dastaklari. 25.Inflyasiya va uning namoyon bo'lish shakllari. 26.O'zbekistonda bank tizimini takomillashtirish yo'llari. 27.Aholi daromadlarining mazmuni, turlari va shakllanish manbalari. 28.Davlatning ijtimoiy siyosati. 29.Bozor iqtisodiyoti sharoitida daromadlar tengsizligi. 30.Jahon xo'jaligining shakllanishi va rivojlanishi. 31.Xalqaro iqtisodiy integratsiya, uning mazmuni va shakllari. 32.Jahonning global iqtisodiy muammolari. Erkin savdo va proteksionizm siyosati. 33.O'zbekiston tashqi savdo munosabatlarining sifat jihatidan o'zgarib borishi 34.To'lov balansining mohiyati va tarkibi. Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular kafedra tomonidan tayyorlangan uslubiy ko'rsatma asosida bajariladi.
4	**V. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari** **Talaba bilishi kerak:** • "Iqtisodiyot nazariyasi" fanining vujudga kelishi va uning rivojlanishining asosiy yo'nalishlari haqida hamda ularning asosiy g'oyalari to'g'risida yaxshi tasavvurga yega bo'lishi kerak. Iqtisodiy hodisalar va jarayonlarning o'zaro aloqa va bog'liqligini, resurslarning cheklanganligini va aholi farovonligini oshirish maqsadida ulardan muqobil foydalanish usullarini bilishi lozim. **(bilim)** • iqtisodiy bilimlarning nazariy asoslarini, iqtisodiyotning asosiy tushunchalari va kategoriyalarini, iqtisodiy qonunlar va tamoyilllarini o'rgatish hamda ularni amalda tadbiq yetish ko'nikmasini hosil qilishning nazariy va amaliy tomonlarini o'rganishga yo'naltirish bo'yicha nazariy bilimlarga ega bo'lishi; **(ko'nikma)** • iqtisodiy hodisa va jarayonlarni tahlil qilish usularini qo'llash; iqtisodiy qonunlarni, ilmiy tushunchalar (kategoriyalar)ni, iqtisodiy muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi.*** **(malaka)**
5.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** •ma'ruzalar; •interfaol keys-stadilar; •seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); •guruhlarda ishlash;

Samaradorlikni belgilovchi ko'rsatkichlar tizimi.

3-mavzu:Ijtimoiy-iqtisodiy tizimlar va mulkchilik munosabatlari

Ijtimoiy-iqtisodiyot taraqqiyot bosqichlarini bilishga turli xil yondashuvlar: tarixiy-formatsion, madaniylashish (sivilizatsiya) darajasi, texnika va texnologik darajasi, iqtisodiy tizimlar o'zgarishi jihatidan yondashuv.Iqtisodiy tizim tushunchasi. Iqtisodiy tizim modellari: an'anaviy iqtisodiyot, ma'muriy-buyruqbozlik iqtisodiyoti, bozor iqtisodiyoti. Bozor iqtisodiyotining bosqichlari: erkin raqobatga asoslangan va hozirgi zamon bozor iqtisodiyoti.Mulkchilik munosabatlarining iqtisodiy mazmuni: egalik qilish, foydalanish va tasarruf qilish. Mulk ob'ekti va sub'ekti. Mulkchilikning iqtisodiy va huquqiy jihatlari.

4-mavzu:Tovar-pul munosabatlari rivojlanishi bozor iqtisodiyoti shakllanishi va amal qilishining asosidir

Ijtimoiy xo'jalik shakllari. Natural va tovar ishlab chiqarishning belgilari va farqlari. Tovar ishlab chiqarishning vujudga kelishi va rivojlanishi sabablari.

Tovar va uning xususiyatlari. Tovarning nafliligi va ayirboshlanish qobiliyati (qiymati). Tovar qiymatining miqdori.Qiymatning mehnat nazariyasi. Qiymat qonuni. Tovar qiymati va narxining o'zaro farqlanishi shart-sharoitlari.Pulning kelib chiqishi va mazmuni. Pulning ratsionalistik va evolyutsion konsepsiyalari. Qiymat shakllari. Pul to'g'risidagi metallistik, nominalistik va miqdoriy nazariyalar. Pulning asosiy vazifalari: qiymat o'lchovi, muomala vositasi, jamg'arish vositasi, to'lov vositasi.

5-mavzu:Bozor iqtisodiyotining mazmuni va amal qilishi

Bozor iqtisodiyotining mazmuni va uning rivojlanishi. Bozor iqtisodiyotining sub'ektlari: uy xo'jaliklari, tadbirkorlik sektori, davlat sektori va bank. Bozor iqtisodiyotining asosiy belgilari. Bozor tizimining o'z-o'zini tartibga soluvchi mexanizmi. Klassik va hozirgi zamon bozor iqtisodiyoti, ularning umumiy tomonlari va farqlari. Zamonaviy bozor xo'jaligi modellari.Bozor iqtisodiyoti sharoitida doimiy muammolarni hal qilish va resurslardan samarali foydalanish yo'llari.Bozor iqtisodiyotining afzalliklari. Resurslarni taqsimlashning samaradorligi."Bozor" va "bozor iqtisodiyoti" tushunchalarining o'zaro farqlanishi. Bozorning mazmuni va asosiy belgilari. Bozor mexanizmi. Bozorning ob'ektlari va sub'ektlari. Bozorning vazifalari. Bozorning turkumlanishi. Resurslar, mahsulotlar va daromadlarning doiraviy aylanish diagrammasi.

6-mavzu:Talab va taklif nazariyasi. Bozor muvozanati

Talab tushunchasi. Individual talab va bozor talabi. Talab qonuni. Giffen samarasi. Talab egri chizig'i. Talab miqdoriga ta'sir qiluvchi omillar: iste'molchi didi, bozordagi iste'molchilar soni, ularning pul daromadi, o'rnini bosuvchi tovarlar narxi, kelajakda narx va daromadlarning o'zgarishi ehtimoli. Oliy va past toifali tovarlar. Engel qonuni. Engel egri chizig'i.

Taklif tushunchasi. Taklif qonuni. Taklif egri chizig'i. Taklif miqdoriga ta'sir ko'rsatuvchi omillar: resurslar narxi, ishlab chiqarish texnologiyasi, soliqlar va subsidiyalar, boshqa tovarlar narxi, narx o'zgarishining kutilishi, ishlab chiqaruvchilar soni. Iqtisodiy resurslarga talab va taklifning xususiyatlari.

7-mavzu:Raqobat va monopoliya

Raqobatning mohiyati va ob'ektiv asoslari. Raqobat mazmuniga turli tomondan yondashuv. Raqobatning vazifalari. Raqobatning turlari: tarmoq ichidagi va tarmoqlararo raqobat. Raqobat shakllari: sof raqobat, monopolistik raqobat, oligopoliya va sof monopoliya.Monopoliyaning mohiyati va uning vujudga kelishi sabablari. Ishlab chiqarish va kapitalning to'planishi va markazlashuvi. Monopoliyalarning turlari: sof monopoliya, oligopoliya, monopsoniya. Tabiiy monopoliyalar. Legal va sun'iy monopolivalar. Lerner

koeffitsenti.O'zbekistonda raqobat muhitining kuchaytirish borasidagi chora-tadbirlar. Monopoliyaga qarshi qonunchilikning shakllanishi.

8-mavzu:Korxona (firma) harajatlari va foydasi

Ishlab chiqarish harajatlarini tadqiq etishdagi yondashuvlar. Ijtimoiy ishlab chiqarish harajatlari. Korxona ishlab chiqarish harajatlari. Ishlab chiqarish harajatlarining mazmuni, tarkibi va turlari. Bevosita ishlab chiqarish harajatlari va muomala harajatlari. Ichki va tashqi harajatlar. Me'yordagi foyda. Doimiy va o'zgaruvchi harajatlar. Doimiy, o'zgaruvchi va umumiy (yalpi) harajatlarning grafikdagi tasviri. O'rtacha va umumiy harajatlar. O'rtacha harajatlarning egri chiziqlari. So'nggi qo'shilgan harajatlar tushunchasi. Harajatlarni minimallashtirish qoidasi: $MP_L / P_L = MP_A / P_A = MP_{har\ qanday\ omil} / P_{har\ qanday\ omil}$.

9-mavzu:Iste'mol, jamg'arma va investitsiyalar

Iste'molning mazmuni va uning turlari. Iste'mol fondi va iste'mol sarflari. Jamg'arma va uning maqsadi. Iste'mol va jamg'arma o'rtasidagi nisbatning o'zgarishi. Iste'mol va jamg'arma darajasini belgilovchi omillar. Iste'mol va jamg'arma funksiyasi. Iste'mol va jamg'arma hajmiga daromaddan tashqari ta'sir ko'rsatuvchi omillar. Iste'mol va jamg'armaga o'rtacha va keyingi qo'shilgan moyillik va ularni aniqlash.

10-mavzu: Iqtisodiy taraqqiyot.Iqtisodiy o'sish va milliy boylik

Iqtisodiy o'sishning mazmuni, mezonlari va ko'rsatkichlari. Iqtisodiy o'sish sur'ati. «70 miqdori qoidasi». Iqtisodiy o'sishning ekstensiv va intensiv turlari. Iqtisodiy o'sishning alohida tomonlarini tavsiflovchi ko'rsatkichlar.Iqtisodiy o'sishning omillari. Yalpi talab va yalpi taklifning iqtisodiy o'sishga ta'siri. Iqtisodiy o'sishni belgilovchi xususiy ko'rsatkichlar. Keyingi qo'shilgan ishlab chiqarish omillari unumdorligi ko'rsatkichlari. Real mahsulot o'sishini aniqlab beruvchi omillar.Iqtisodiy o'sishning keynscha va neokeynscha modellari.

11-mavzu:Moliya tizimi va moliyaviy siyosat

Moliyaning mazmuni va ahamiyati. Moliyaviy munosabatlarning ob'ektlari va sub'ektlari. Moliyaning vazifalari. Moliya tizimi va uning bo'g'inlari. Davlat byudjeti va uning moliyaviy resurslarni shakllantirishdagi ahamiyati. O'zbekiston Respublikasi davlat byudjetining tuzilishi.

Davlat byudjetining daromadlari va harajatlari tarkibi hamda ularning egri chizig'i. Byudjet taqchilligi va davlat qarzlari, ularning iqtisodiyotga ta'siri. Davlat ichki qarzi. Davlat krediti. Davlat tashqi qarzi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida soliqlar va uning vazifalari. Soliq solish tamoyillari. Soliq imtiyozlari. Soliqlarning turkumlanishi. Laffer egri chizig'i. Soliq yuki va uning darajasini aniqlash. Soliq yukining taqsimlanishi. Moliyaviy siyosat. Fiskal (soliq-byudjet) siyosat.

12-mavzu:Jahon xo'jaligi va uning evolyutsiyasi

Jahon xo'jaligining tashkil topishi, bosqichlari va asosiy belgilari. Jahon xo'jaligi sub'ektlari. Jahon mamlakatlarining iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari. Ishlab chiqarishning baynalmilallashuvi. Xalqaro mehnat taqsimoti. Iqtisodiy o'zaro bog'liqlikning o'sishi va bevosita xalqaro ishlab chiqarishning shakllanishi. Iqtisodiyotning baynalminallashuvida FTT va transmilliy kapitalning o'rni.

Globallashuv jarayonining mohiyati va asosiy yo'nalishlari. Jahon xo'jaligi globallashuvi jarayonlarining ziddiyatli tomonlari. Turli mamlakatlardagi iqtisodiy rivojlanishning bir tekisda bormasligi. Boy va qashshoq mamlakatlar o'rtasidagi farqning

	kuchayishi. Ekologik halokat tahdidlarining kuchayib borishi. **III.Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar** 1.«Iqtisodiyot nazariyasi» fanining predmeti va bilish uslublari 2.Ishlab chiqarish jarayoni va uning natijalari 3.Iqtisodiy tizimlar va mulkchilik munosabatlari 4.Tovar va pul munosabatlari rivojlanishi bozor iqtisodiyoti shakllanishi va amal qilishining asosidir 5.Bozor iqtisodiyotining mazmuni va amal qilishi 6.Talab va taklif nazariyasi.Bozor muvozanati 7.Raqobat va monopoliya 8.Korxona (firma) xarajatlari va foydasi 9.Iste'mol, jamg'arma va investitsiyalar 10.Iqtisodiy taraqqiyot, iqtisodiy o'sish va milliy boylik 11.Moliya tizimi va moliyaviy siyosat 12.Jahon xo'jaligi va uning evolyutsiyasi Seminar mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada har bir akademik guruhga alohida o'tiladi. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tiladi. "Keys – stadi" texnologiyasi ishlatiladi, keyslar mazmuni o'qituvchi tomonidan belgilanadi. Ko'rgazmali materiallar va axborotlar multimedia qurilmalari yordamida uzatiladi.
3	**IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar** 1. Hozirgi zamon iqtisodiyot nazariyasi rivojlanishining asosiy yo'nalishlari. 2. Iqtisodiyot nazariyasi rivojlanishining asosiy bosqichlari. 3. Mehnat unumdorligi – iqtisodiy o'sish omili sifatida. 4. Mulkchilik shakllari o'zgarishining yo'llari va usullari. 5. O'zbekistonda milliy valyutaning muomalaga kiritilishi. 6. Bozor iqtisodiyoti modellari. 7. Bozor iqtisodiyotining ijtimoiy yo'naltirilganligi va uning O'zbekistonga xos xususiyatlari. 8. Bozor infratuzilmasi va uning unsurlari. 9. Raqobat kurashining shakllari va usullari. 10.Monopoliyalar, ularning amal qilish va tartibga solish xususiyatlari. 11.Ishlab chiqarish xarajatlari va ularni kamaytirish yo'llari. 12.Korxona foydasining taqsimlanishi va ishlatilishi. 13.O'zbekistonda agrar islohotlar va ularning yo'nalishlari. 14.Milliy iqtisodiyot va uning makroiqtisodiy ko'rsatkichlari. 15.Iste'molchi hulqi nazariyasining asosiy holati. 16.O'zbekistonda milliy hisoblar tizimi: holati va istiqbollari.